

СУТНІСТЬ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТВОРЧИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

УДК 378.311

Рябова О. Б.

Автором проаналізовано поняття «умение». Рассмотрены этапы формирования личностно-творческих умений студентов в процессе их профессиональной подготовки на всех этапах ее осуществления (теоретическое ознакомление с содержанием, substance and group of skills, and practical mastery of them).

Ключевые слова: *личностно-творческие умения, репродуктивная деятельность, продуктивная деятельность.*

The author has analyzed the concept of «skill.» The creative skills of the students in the profession teaching are presented at all of its stages (a theoretical introduction to the content, substance and group of skills, and practical mastery of them).

Key words: *personal and creative skills, reproductive activities, productive activities.*

Формування індивідуально-творчих умінь є однією з принципово важливих проблем упровадження особистісно-орієнтованого навчання в системі вищої освіти. Ця проблема пов'язана з такими практичними завданнями, як підготовка студентів до наукової діяльності, формування у них методів педагогічного пошуку, пізнавальних мотивів.

Аналіз наукового фонду свідчить, що розкриттю цілісного процесу формування професійно значущих якостей присвячені праці Н. Амінова, В. Вітюка, Л. Волкової, Р. Гейзерської, Б. Гершунського, Ю. Друзя, В. Зазикіна, І. Зимньої, О. Корабліна, Н. Кузьміної, О. Кухарук, М. Любур, В. Маришук, Л. Маркової, Л. Мітіної, О. Ростунова, В. Сластьоніна, П. Торопова, Е. Чугунова та інших. Питання про єдність цілісності і варіативності в процесі підготовки фахівця досліджено в науковому доробку Б. Ананьєва, В. Білоус, В. Мерліна, С. Рубінштейна. Розглядали творчу індивідуальність у контексті педагогічної культури Є. Бондаревська, В. Гриньова.

Поряд з цим, проблема визначення характеру та видів індивідуально-творчих умінь потребує більш детального дослідження. Саме тому метою статті є виявлення сутності індивідуально-творчих умінь.

При аналізі поняття «індивідуально-творчі вміння» ми виходимо з положень про те, що навчання у вищому навчальному закладі є складним багатфункціональним процесом. З одного боку, його основним завданням є набуття знань, а, з іншого, — студент повинен підготувати себе до самостійної професійної діяльності. Для реалізації цих завдань у майбутніх фахівців повинні бути сформовані індивідуально-творчі вміння. Слід підкреслити, що вони формуються у студентів педагогічної спеціальності в процесі їхньої професійної підготовки на всіх етапах її здійснення: теоретичне ознайомлення із змістом, сутністю і групами умінь та практичне оволодіння ними.

Ми визначаємо індивідуально-творчі вміння майбутнього вчителя як спосіб діяльності, що забезпечує знаходження нових оригінальних рішень в навчаль-

но-пізнавальній діяльності; це є рівень, що відбиває своєрідності розвитку особистості.

Індивідуальний підхід не може бути абстрактним, він тісно пов'язаний з типами особистості й стилем діяльності. Типи особистості природно віддзеркалюють типи вищої нервової діяльності, що становлять фізіологічну основу індивідуальності людини. В науковий обіг дані поняття ввів І. Павлов, який назвав і властивості нервової системи – сила рухливості й урівноваженості. Окрім цього, в нашому експерименті враховуються й чотири відомі типи нервової системи: сильний або «невтримний»; сильний, але повільний; сильний, але врівноважений; слабкий, неуврівноважений.

Подальше дослідження у визначенні й ускладненні типів нервової системи здійснювали психологи Б. Теплов і В. Небиліцин, який розкрив роль типологічних властивостей нервової системи в індивідуально-професійній діяльності.

У цьому контексті зазначимо, що ідея інноваційного навчання передбачає не тільки прояв індивідуально-творчих особистісних якостей учителя і його творчих професійних умінь, але залучення в спільну продуктивну навчальну й трудову діяльність учнів. Перехід від моделі традиційного навчання до інноваційного, заснований на розробці й становленні нової професійної підготовки майбутніх учителів до спільної продуктивної діяльності на засадах демократичної й гуманістичної педагогіки. Майбутній педагог має створити педагогічні умови для спільної особистісної творчої діяльності Вчителя й Учня.

Особливої уваги заслуговує концепція гуманізації навчально-виховного процесу Ш. Амонашвілі. Вона передбачає створення сприятливих морально-психологічних умов для навчання, виключення авторитарного стилю, ствердження співробітництва.

Поряд з цим, концепція уроку Е. Ільїна – збудити внутрішній, духовний світ учня, змусити його самостійно думати, шукати відповіді, знайти індивідуально-значуще, і вчитель повинен допомогти йому в цьому. Талановитий педагог І. Волков підкреслює, що часто педагоги й дорослі змушують дітей робити те, що самі вважають важливим і необхідним, а не те, що хочеться робити дітям.

Проблема самовизначення й самореалізації є інтегративно-комплексною, де підєднуються педагогічні й психологічні якості в комплексі організованого й індивідуального навчання й виховання.

А, отже, індивідуально-творча діяльність є пріоритетною проблемою в професійно-педагогічній підготовці вчителя. Проаналізуємо дану діяльність з позиції сутності й змісту професійно-педагогічної підготовки.

Гуманізація й демократизація освіти, сутність і зміст підготовки творчо-активної особистості вчителя – необхідна умова прогресивного розвитку суспільства. Цілісна особистість учителя, що володіє сучасними знаннями, професійно-творчими вміннями, що реалізує особистісні якості, здатна впливати на соціально-економічну ситуацію в країні. Особистість майбутнього вчителя повинна володіти досягненнями науки про людину, закономірностями його розвитку, новими педагогічними технологіями, прогресивною виробничою діяльністю. Завдання педагогічних освітніх закладів – формування особистості майбутнього вчителя, здатної розкрити й відстояти свою теоретичну й практичну індивідуальність, виявити свій творчий потенціал, у той же час

уникнути авторитаризму, прагнути до розвитку «вільної моделі виховання». Соціальне замовлення суспільства до майбутнього вчителя – «бути особистістю» і реалізуватися він може через особистісні функції: мотивацію, опосередкування, колізії, критику, рефлексію, творчість, орієнтацію.

Творчість – це не одна з різновидів діяльності, а особливий зміст найрізніших її видів. На жаль, сьогодні навчальні заклади недостатньо забезпечують готовність майбутнього вчителя до індивідуально-творчої діяльності. На наш погляд, однією із причин слабкої підготовки вчителів до індивідуально-творчої праці є переважно шаблонний, знеособлений підхід до професійно-педагогічної підготовки вчителя, відхід від обов'язкової участі в сучасних формах продуктивної праці. Результати опитування випускників різних навчальних закладів наведені в таблиці.

Таблиця
Результати опитування студентів

Зміст	Оцінка підготовки		
	Висока	Середня	Низька
Чи задовольняє вас професійна підготовка у Вашому навчальному закладі?	12,3	59,3	28,4
Ваша участь у НДРС	4,1	47,3	48,6
Ваша участь у індивідуально-творчій діяльності у період навчання	18,8	57,0	24,2
Наскільки задовольняє Вас і школу підготовка до вирішення сучасних економічних проблем?	-	48,6	51,4
Як Ви оцінюєте професійну підготовку майбутнього вчителя?	-	82,5	17,5
Усереднені показники	7,4	58,9	33,6

Як бачимо, показники професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя є невисокими.

Проблеми розвитку індивідуально-творчої педагогічної діяльності в навчальному закладі розкриваються в працях А. Акімова, А. Андреева, Ф. Гоноволіна, Н. Нікандрова, А. Піскунова, Л. Рувінського, Н. Скаткіна, Н. Яковлевої та ін. Вивченню індивідуальної творчості в навчальній діяльності учнів і студентів присвячені роботи П. Атутова, К. Ахіярова, А. Гаязова, М. Гаріпова, С. Матушкіна, В. Полякова, А. Сазонова, Н. Томіна, П. Чернецова, А. Усової та ін.

Втім, творча праця вчителя за змістом дотепер залишається мало розробленою через її складність і динамічність в розвитку. В. Овчинников намагається проаналізувати репродуктивну й продуктивну діяльність у загальнопедагогічній творчості. Він вважає, що:

1. Репродуктивна діяльність – це не творча праця, а тільки конфронтуюча творчій праці діяльність.

2. З іншого боку, репродуктивна діяльність – найважливіший момент і умова до розвитку творчої діяльності.

3. Репродуктивна й продуктивна діяльність – два взаємозалежні компоненти будь-якої творчості, що характеризує її як процес суб'єктивної й колективної праці.

Л. Яценко вважає, що компоненти творчості завжди продуктивні – це оригінальні дії, що ведуть до зміни реальності, до розвитку прогресивних традицій, перетворення минулого досвіду, результатів праці в засоби праці. П. Гальперін визначив рівень дії особистості: це є рівень дії соціального індивіда й рівень творчої дії. Науковець стверджував, що творча діяльність до породження самої мети, ознака творчої діяльності – її цілеутворюючий характер. С. Рубінштейн підкреслював, що оригінальність виступає основним критерієм творчості» [5]. Американський психолог Гильфорд говорить, що дивергентність – це синонім творчості (*divergentis* – лат. розбіжний у різні сторони), тобто здатність мислити й діяти в різних напрямках.

Кожний дослідник, виходячи зі свого понятійного апарата, пропонує свої види творчої педагогічної діяльності. Наприклад, Н.Козьміна вважає такою діяльністю гностичну, конструктивну, організаційну, комунікативну. А. Безрукова виділяє гностичну, проєктувальну, конструктивну, комунікативну, організаційну. А.Маркова пропонує навчальну, виховну, організаційну, пропагандистську, управлінську, консультативно-діагностичну, самоосвіту [1].

Більшість учених-педагогів виділяють творчу діяльність з педагогічного проєктування (В. Безрукова, В. Сластьонін, В. Шубинський, Н. Томін, І. Якиманська та інші). При цьому науковці вважають, що педагогічне проєктування є попередньою розробкою основних деталей майбутньої дидактичної діяльності студентів і викладачів. Після цього є доцільним розробляти порядок дії з проєктування: підготовчий, розробка, результат, перевірка.

Ми дотримуємося думки про те, що творче педагогічне проєктування – це програма діяльності вчителі й учня – проєкт навчання й виховання, розвитку особистості.

Будь-яку дію вчитель спочатку проєктує, планує, обмірковує, потім створює конструкцію й тільки після цього реалізує: проводить урок, гру; розробляє план, програму, застосовує методи й засоби навчання; готує дидактичний матеріал. Особистість учителя, використовуючи свої індивідуально-типологічні якості, свою індивідуальність, проходить шлях до виконання дій, операцій, умінь через обмірковування, через прогноз, через проєкт, через планування, тобто через проєктування ситуації всієї системи. Проєктування дозволяє вивчати системи, ще не існуючі в дійсності, але які повинні бути створені.

Отже, формування індивідуально-творчих умінь є важливою передумовою підвищення ефективності підготовки студентів до інноваційної педагогічної діяльності. Перспективи дослідження полягають у розробці й експериментальній перевірці технології формування індивідуально-творчих умінь майбутніх учителів.

Література:

1. Маркова А. К., Никонова А. Л. Психологические особенности индивидуального стиля деятельности учителя / А. К. Маркова, А. Л. Никонова // Вопросы психологии, 1987. – №5. – С. 40-46.

2. Матюнин Б. Т. Личность или индивидуальность? / Б. Т. Матюнин // Педагогика. – 1993. – №3. – С. 122-123.

3. Матюшкин А. М. Концепция творческой одаренности / А. М. Матюшкин // Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С. 29-33.

4. Матюшкин А. М. Психологическая структура, динамика и развитие познавательной активности / А. М. Матюшкин // Вопросы психологии. – 1982. – №4. – С. 31-36.

5. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. В 2-х т. / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1989. – 488 с.

ВИКЛАДАЧ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ – ПРОВІДНИЙ ОРГАНІЗАТОР ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

УДК 373(091)

Юшко О.В.

У статті аналізуються провідні напрями діяльності вищої школи другої половини ХХ століття щодо організації здорового способу життя студентської молоді і визначається роль і місце викладача фізичної культури в цьому процесі.

Ключові слова: вища школа, здоров'я, студент, викладач.

ПРЕПОДАВАТЕЛЬ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ – ОСНОВНОЙ ОРГАНИЗАТОР ЗДОРОВОГО СПОСОБА ЖИЗНИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЁЖИ (ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)

Юшко А.В.

В статье анализируются основные направления деятельности высшей школы второй половины ХХ столетия в организации здорового способа жизни студенческой молодёжи и определяется роль и место преподавателя физической культуры в этом процессе.

Ключевые слова: высшая школа, здоровье, студент, преподаватель.

TEACHER OF PHYSICAL EDUCATION – BASIC ORGANIZER OF HEALTHY WAY OF LIFE OF STUDENTS (HISTORICAL ASPECT)

Jushko A. V.

The paper analyzes the main activities of the higher school of the second half of the twentieth century in the organization of a healthy way of life of students and defines the role and place of physical education teacher in the process.

Key words: higher education, health, student, teacher.

Постановка проблеми. У сучасній Україні проблема пропаганди питань здорового способу життя у молодіжному середовищі набуває особливої гостроти з огляду на те, що виховання молодого покоління відбувається в складних соціальних, економічних і політичних умовах.

У пошуках оптимальних шляхів науково виваженого розв'язання зазначених проблем варто звернутися до педагогічно цінного досвіду минулих років,